

aktiivinen synnytys

Asiakkaiden oikeudet äitiyshuollossa

Opas perheille ja ammattilaisille

Aktiivinen synnytys ry

Mihin asiakkaan oikeudet äitiyshuollossa perustuvat?

Universaalit ihmisoikeudet koskevat myös raskaana olevia, synnyttäviä, synnyttäneitä ja imettäviä yksilöitä. Euroopan ihmisoikeussopimus suojelee ihmisoikeuksia Euroopassa ja niiden toteutumista valvoo Euroopan ihmisoikeustuomioistuin. Myös The White Ribbon Alliance on kirjannut universaalit synnyttävien naisten oikeudet.

International MotherBaby Childbirth Organization on tehnyt kansainvälisen 10 askeleen ÄitiLapsi synnytysohjelman, jossa puhutaan ihmisoikeuksien lisäksi raskauden, synnytyksen ja imeväisiän ajaksi äidin ja lapsen muodostamasta yhtenäisestä yksiköstä. ÄitiLapsi yksikön hoidossa yhden hoitaminen vaikuttaa merkittävästi myös toiseen.

Jokaisella on oikeus saada kunnioittavaa kohtelua myös raskaana ollessaan ja synnyttäessään.

Jokaisella on oikeus tulla kohdatuksi älykkäänä, itsenäisenä ja tuntevana ihmisenä. Perusoikeuksiin kuuluu saada kunnioittavaa ja arvostavaa palvelua ja kohtamista niin raskausaikana, synnytyksessä kuin synnytyksen jälkeen. Asiakasta tulee hoitaa yhteisymmärryksessä hänen kanssaan.

Odottajalla ja synnyttäjällä on oikeus tietoiseen päätöksentekoon.

Tietoisien päätöksen tekemiseksi terveydenhuollon asiakkaalla on oikeus saada riittävästi tutkimuksiin perustuvaa tietoa suosituksista, toimenpiteiden/tutkimusten tarkoituksesta, riskeistä, vaihtoehdoista ja toimenpiteen/tutkimuksen tekemättä jättämisen mahdollisista vaikutuksista niin, että hän ymmärtää sen tarpeeksi hyvin. Iso-Britanniassa toimiva Birthrights järjestön Englannin ja Walesin lakeihin perustuvan ohjelehtisen mukaan henkilön antama suostumus ei ole pätevä, mikäli hänelle on annettu harhaanjohtavaa tietoa tai jätetty oleellista tietoa kertomatta. Myös Suomen laissa sanotaan, että annetun tiedon tulee olla oikeaa.

Yksilö on vapaa tekemään päätöksiä omaan raskauteen ja synnytykseen liittyen, vaikka hoitohenkilökunta olisi hänen kanssaan eri mieltä. Jokaisella on oikeus saada tarvitsemaansa tukea tietoiseen päätöksentekoon huolimatta siitä, onko päätöksen lopputulos suostua tai kieltäytyä hoidosta/toimenpiteestä/tutkimuksesta.

Poikkeuksena päätöksentekoon on harvinaiset tilanteet joissa a) henkilö ei ole psyykkisesti kykenevä tekemään itseään

Näiden kansainvälisten ohjeiden ja suositusten lisäksi Suomessa on laki potilaan asemasta ja oikeuksista ja valtakunnallinen sosiaali- ja terveysalan neuvottelukunta ETENE on myös julkaissut oman kannanottonsa hyvän hoidon eettisistä perusteista synnytyksen hoidossa.

Hoitohenkilökuntaa velvoittaa kaikkien näiden lisäksi laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä sekä yleiset että ammattikohtaiset eettiset ohjeet.

Syntymättömän vauvan intressit suojellaan äidin kautta. Vaikka lapsen oikeudet tulevat lain mukaan voimaan vasta lapsen synnyttyä, pyritään silti syntymättömän lapsen oikeutta terveyteen tavoittelemaan mm. Lapsen oikeuksien julistuksen kautta.

koskevia päätöksiä b) hätätilanteen aiheuttaman huonokuntoisuuden takia henkilö ei pysty tietoiseen päätöksentekoon. Valviran lakimiehen Sanna Hyttisen mukaan ei voi sanoa, että "aina tilanteissa, joissa on toimittu vastoin potilaan tahtoa, on menetelty lainvastaisesti" (*Suojeleeko synnytyssuunnitelma synnyttäjän oikeuksia?*, Kättilölehti 1/2015).

Asiakkaalla on oikeus kieltäytyä tutkimuksesta tai toimenpiteestä.

Asiakkaalla on oikeus kieltäytyä tutkimuksesta, toimenpiteestä ja lääkityksestä. Hänellä on myös oikeus muuttaa mieltään. Human Rights in Childbirth -järjestön mukaan tutkimuksesta tai toimenpiteestä kieltäytyminen on henkilökohtainen päätös, joka on tehty vain asiakkaalla itsellään tiedossa olevien henkilökohtaisten, asiaan vaikuttavien tekijöiden perusteella.

Hoidosta tai toimenpiteestä kieltäytyneelle asiakkaalle/potilaalle on ammattihenkilö velvollinen kertomaan mitä vaikutuksia tai riskejä siihen liittyy. Keskustelun vaiheiden kirjaaminen potilasasiakirjoihin on myös tarpeellista.

Asiakasta ei saa painostaa tai uhkailla päätöksentekoon tai toimenpiteen/tutkimuksen suorittamiseen liittyen. Esimerkiksi sosiaalihuollon toimilla uhkaileminen asiakkaan painostamiseksi toimenpiteeseen, tutkimukseen, tms. suostumiseksi on vastoin lakia.

Jokaisella on oikeus valita synnytyspaikkansa.

Jokainen on vapaa valitsemaan synnytyspaikkansa, mikäli hän on mielenterveydeltään kykeneväinen päättämään omasta ti-

lastaan ja hoidostaan. Synnyttäjällä on vastuussa omista päätöksistään ja valinnoistaan. Vastuu ja valinnanvapaus koskee myös riskisynnyttäjiä ja heitä, jotka haluavat synnyttää sairaalan ulkopuolella tai ilman kättilön avustusta. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin katsoi tapauksessa Ternovszky vs. Hungary, että kotisynnytys on jokaisen yksityinen valinta ja jokaisella synnyttäjällä on oikeus sellaiseen järjestelmään, missä tämä valinta on mahdollinen.

Mikä on ihmisoikeuksien loukkaamista äitiyshuollossa?

Birtherights-järjestö (UK) on kirjannut sivuillaan tapahtumia, jotka saattavat loukata ihmisoikeuksia äitiyshuollossa. Näitä ovat: *”epäonnistuminen asianmukaisen äitiyshuollon tarjoamisessa, naisten arvokkuuden kunnioittamisen puuttuminen, yksityisyyteen tunkeutuminen, ilman suostumusta tehdyt toimenpiteet, epäonnistuminen riittävän kivunlievityksen tarjoamisessa ilman lääketieteellistä vasta-aihetta, lääketieteelliset puuttumiset joille ei ole tarvetta tai joita ei ole selitetty, ja naisten synnytyspaikan valintaa koskevien vaihtoehtojen arvostuksen puute”*. Suomessa näin yksiselitteistä listaa ei ole tehty.

Lähtökohtaisesti asiakasta/potilasta on hoidettava yhteisymmärryksessä hänen kanssaan, joten **vuorovaikutuksen merkitys korostuu** erityisesti tilanteissa joissa potilaan/asiakkaan toive on ristiriidassa yleisen käytännön ja työntekijän ammattietiikan kanssa. Ammattihenkilön näkökulmasta ristiriitatilanteet eivät ole helppoja. Valviran lakimies Sanna Hyttinen sanoo Kättilö-lehden (1/2015) *Suojeleeko synnytysuunnitelma synnyttäjän oikeuksia?* -artikkelissa, että *”Toisaalta potilaan itsemääräämisoikeus ja toisaalta hänen oikeutensa hyvään terveyden- ja sairaanhoitoon yhdistettynä terveydenhuollon ammattihenkilön ammattieettisiin velvollisuuksiin voivat puhua erisuuntaisen ratkaisun puolesta. Lisäksi on otettava huomioon vauva ja hänen oikeutensa hyvään hoitoon.”*

Iso-Britanniassa General Medical Council on tehnyt kattavan yksityiskohtaisia ohjeita sisältävän *Consent: patients and doctor making decisions together* -oppaan lääkäreille potilaiden kanssa yhdessä päätösten tekemiseen. Tämän lisäksi Nursing & Midwifery Councilin ohje *The Code for nurses and midwives* on ohjeistamassa kättilöitä.

Jos sinulla on jotain huomautettavaa saamastasi kohtelusta tai hoidosta...

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira kehottaa ensin **selvittämään asia suoraan hoitopaikassa sinua hoitaneen henkilön tai hänen esimiehensä kanssa**. Seu-

raavana vaihtoehtona on **muistutuksen tekeminen** kirjallisesti hoitopaikan terveydenhoidosta vastaavalle johtajalle. Johtaja selvittää asian hoitaneen/hoitaneiden henkilöiden kanssa ja lähettää sinulle vastauksen tavallisesti noin kuukauden aikana.

Mikäli asia ei ole ratkennut muutoin, voi tehdä **kantelun** Aluehallintovirastoon tai Valviraan riippuen kantelun aiheesta. Kantelu voi olla vapaamuotoinen tai apuna voi käyttää **kantelulomaketta**. Kantelu on tehtävä pääsääntöisesti kahden vuoden kuluessa tapahtumasta, jotta se käsitellään.

Hoidostasi vastanneen terveydenhoidon toimintayksikön **potilasasiamieheltä** voit saada apua ja neuvoja muistutuksen ja kantelun tekemiseen. Mikäli epäilet potilasvahinkoa, löydät lisätietoja siihen liittyen **Potilasvakuutuskeskuksen** (PVK) sivuilta. **Vahinkoilmoitus** on tehtävä kolmen vuoden kuluessa siitä, kun on saanut tiedon vahingosta.

Lähteet

Suojeleeko synnytysuunnitelma synnyttäjän oikeuksia?, Alessandra Sarelin, Kättilölehti 1/2015

Tyytymättömyys hoitoon, Valvira, luettu 17.9.2015
www.valvira.fi/terveydenhuolto/tyytymattomyys_hoitoon

Birtherights UK:n sivuston FAQ ja Facsheets - sivut, luettu 17.9.2015
www.birtherights.org.uk/about-us/faqs/
www.birtherights.org.uk/library/factsheets/Human-Rights-in-Maternity-Care.pdf
www.birtherights.org.uk/library/factsheets/Consenting-to-Treatment.pdf
www.birtherights.org.uk/library/factsheets/Choice-of-Place-of-Birth.pdf
www.birtherights.org.uk/library/factsheets/Facing-Criticism.pdf

Kansainvälinen ÄitiLapsi -ohjelma, IMDCI, luettu 17.9.2015
imbco.weebly.com/uploads/8/0/2/6/8026178/imbci_finnish.pdf

Human rights in childbirth -sivusto, luettu 17.9.2015
www.humanrightsinchildbirth.org/right-refuse-medical-treatment/
www.humanrightsinchildbirth.org/right-informed-consent/
www.humanrightsinchildbirth.org/universal-rights/

Laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä 28.6. 1994/559, luettu 17.9.2015
www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1994/19940559

Laki potilaan asemasta ja oikeuksista 17.8.1992/785, luettu 17.9.2015
www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1992/19920785

Korvauksen hakijalle, Potilasvakuutuskeskus, luettu 18.9.2015
www.pvk.fi/fi/korvauksen-hakijalle/

Ternovszky v. Hungary (2010), Judgement, European Court of Human Rights

Jokaisella on oikeus hyvään syntymään. Tutkitun ja monipuolisen tiedon tulisi olla valintojen tukena niin perheillä kuin ammattilaisillakin.

LIITY JÄSENEKSI!

Vain jäsenmaksutulojen avulla toimintamme on mahdollista. Maksa jäsenmaksu 20 €/vuosi tai 59 €/3 vuotta. Tue myös yhdistyksen toimintaa ostamalla kannatustuotteita. Pääset maksamaan jäsenmaksun ja ostamaan kannatustuotteita yhdistyksemme verkkokaupasta, jonne löydät Aktiivinen synnytys ry:n verkkosivujen kautta.

www.aktiivinensynnytys.fi